

Tartalomjegyzék

Előszó. . . . .

1. Az Unió és a tagállamok hatásköreinek rendszere . . . . .

1.1. A hatáskörök kialakulása és gyakorlása az integráció első évtizedeiben . . . . .

1.2. A Maastrichti Szerződés rendelkezései – a hatáskörök meghatározása a szubszidiaritás elve alapján . . . . .

1.3. A hatásköri rendszer átalakítása a Lisszaboni Szerződés alapján . . . . .

1.4. Ellenőrző kérdések . . . . .

AZ UNIÓ KIZÁRÓLAGOS HATÁSKÖRÉBE TARTOZÓ POLITIKÁK . . . . .

2. Az Európai Unió külkapcsolati rendszere, vámunió, közös kereskedelempolitika, társulási politika, szomszédságpolitika . . . . .

2.1. Az Unió külső kapcsolatrendszerének keretei . . . . .

2.2. A kereskedelempolitika belső és külső kapcsolódási pontjai . . . . .

2.3. A vámunió és a közös kereskedelempolitika megvalósulása . . . . .

2.4. A társulási szerződések rendszerezésének ismérvei . . . . .

2.5. A fejlődő országokkal kötött társulási szerződések rendszere . . . . .

2.5.1. Társulási egyezmények az ACP-országokkal . . . . .

2.5.2. A Közösség mediterrán politikája . . . . .

2.5.3. Gazdasági együttműködési megállapodások a nem társult fejlődő országokkal . . . . .

2.6. Az EFTA-országokkal kötött megállapodások – az EGT . . . . .

2.7. Európai Megállapodások . . . . .

2.8. Stabilizációs és társulási megállapodások a Nyugat-Balkán országaival . . . . .

2.9. Partnerségi és Együttműködési Megállapodások a FÁK országaival . . . . .

2.10. Az európai szomszédságpolitika . . . . .

2.11. A transzatlanti együttműködés . . . . .

2.12. Az EU távol-keleti kapcsolatai – Japán, Kína . . . . .

2.13. Ellenőrző kérdések . . . . .

3. Versenyszabályok

3.1. A versenypolitika céljai, a szabályozás alapjai . . . . .

3.2. A vállalatokra vonatkozó szabályok . . . . .

    3.2.1. A versenykorlátozó megállapodások tilalma
        (az általános kartelltilalom) . . . . .

    3.2.2. A gazdasági erőfölénnyel való visszaélés tilalma . . . . .

    3.2.3. A vállalatok koncentrációjának ellenőrzése
        (fúziókontroll) . . . . .

    3.2.4. A közzállalkozásokra vonatkozó szabályok . . . . .

3.3. Az állami támogatások . . . . .

3.4. Ellenőrző kérdések . . . . .

4. A közös monetáris politika . . . . .

4.1. A monetáris együttműködés fejlődése az európai
    integrációban . . . . .

4.2. A közös pénz bevezetésének előnyei és hátrányai . . . . .

4.3. A közös monetáris politika intézmény- és eszközrendszere,
    stratégiája . . . . .

    4.3.1. Intézményrendszer . . . . .

    4.3.2. Eszközök és stratégia . . . . .

4.4. Az euró első tíz évének értékelése . . . . .

4.5. Az eurózóna bővülése . . . . .

4.6. Ellenőrző kérdések . . . . .

**A MEGOSZTOTT HATÁSKÖRBE TARTOZÓ
POLITIKÁK** . . . . .

5. Belső piac . . . . .

5.1. A belső piac célja, programja, eszközei . . . . .

5.2. A szabályozás jellemzői és fogalomrendszere . . . . .

5.3. Az áruforgalom szabadsága . . . . .

5.4. A személyek szabad mozgása . . . . .

    5.4.1. A munkavállalók szabad mozgása . . . . .

5.4.2. A letelepedési jog – a vállalkozások szabadsága	
5.4.3. A szolgáltatásnyújtás szabadsága	
5.5. A tőke- és fizetési műveletek szabadsága	
5.6. Stratégiai válaszok a globalizáció kihívásaira – a lisszaboni program	
5.7. Ellenőrző kérdések	
6. Szociálpolitika	
6.1. A szociálpolitika sajátosságai	
6.2. Az európai értékrend – a társadalompolitika alapelvei	
6.3. A közösségi szabályozás keretei, elvei, eszközei	
6.4. Az európai szociális modell kialakulása	
6.5. Az érdek-képviselői szervek és a pénzügyi eszközök szerepe a szociálpolitikai célok megvalósításában	
6.6. A Szociális Charta és az Európai Unió Alapjogi Chartája	
6.7. Ellenőrző kérdések	
7. Gazdasági, társadalmi és területi kohézió	
7.1. Kohéziós politika stratégiai alapokon	
7.2. Régiók és országok területi egyenlőtlenségei	
7.3. A 2007–2013-as programozási időszak céljai és alapjai	
7.4. A kohéziós politika pénzügyi eszközei	
7.5. Programozás és végrehajtás	
7.5.1. A stratégiai tervezés erősítése	
7.5.2. Végrehajtás	
7.6. Kohéziós politika Magyarországon	
7.7. Régiók, 2020	
7.8. Ellenőrző kérdések	
8. Mezőgazdaság és halászat	
8.1. Az agrárszektor néhány jellemző vonása	
8.2. Fordulópontok a támogatási rendszerben	
8.3. Áttérés az Egységes Támogatási Rendszerre (SPS)	
8.4. Agrárpolitika jelen időben	
8.5. Vidékfejlesztés	
8.6. A magyar mezőgazdaság jellemző vonásai	

8.7. A KAP hatása a magyar mezőgazdaságra	
8.7.1. Nemzeti támogatási rendszer helyett közösségi szabályok	
8.7.2. A támogatási rendszer átalakulásának nehézségei	
8.7.3. Új Magyarország Vidékfejlesztési Program (ÚMVP)	
8.8. Az agrárpolitika jövője	
8.9. Közös halászati politika	
8.10. Ellenőrző kérdések	
9. Környezetvédelmi politika	
9.1. A környezetpolitika jellemzői	
9.2. A környezetvédelmi politika fejlődéstörténete, szerződéses és jogi alapjai	
9.3. A környezetvédelmi akcióprogramok	
9.4. Környezetvédelmi célok és alapelvek	
9.5. Az uniós környezetpolitika eszközei	
9.5.1. A jogi szabályozás eszközei	
9.5.2. Pénzügyi és egyéb eszközök	
9.6. Ellenőrző kérdések	
10. Fogyasztóvédelem	
10.1. A fogyasztóvédelem tartalmi jegyei, a közös politika kialakulása	
10.2. Új impulzusok a fogyasztóvédelmi politikában	
10.3. A fogyasztóvédelmi politika intézményesítése, megerősítése	
10.4. A fogyasztóvédelem jogszabályi keretei	
10.5. A fogyasztóvédelmi politikát szolgáló intézmények	
10.6. Ellenőrző kérdések	
11. Közlekedéspolitika – transzeurópai hálózatok	
11.1. A közlekedéspolitika fejlődése	
11.2. A transzeurópai hálózatok (Trans-European Networks – TEN)	
11.3. Ellenőrző kérdések	

---

12. Energiapolitika	.....
12.1. Az energia mint termék és az energiapiacok jellemzői	.....
12.2. Az Európai Unió energiapiaci sajátosságai	.....
12.3. Az EU-energiapolitika fejlődése	.....
12.3.1. Szénkereskedelemtől az egységes energiapiacig (50-es, 60-as évek)	.....
12.3.2. Liberalizáció, az energiapiacok működtetése	.....
12.3.3. Ellátásbiztonság	.....
12.3.4. Fenntarthatóság	.....
12.4. Az uniós energiapolitika fő elemei	.....
12.4.1. Útban egy egységes energiapolitika felé	.....
12.4.2. „20-20-20” célok	.....
12.4.3. EU-energiapolitika – változó környezetben	.....
12.4.4. Vágyak, célok, eredmények – rövid értékelés	.....
12.5. Ellenőrző kérdések	.....
13. A szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség	.....
13.1. A bel- és igazságügyi együttműködés kezdetei	.....
13.2. A schengeni rendszer	.....
13.3. Az együttműködés intézményesítése, kiteljesedése	.....
13.4. Az Europol, rendőri együttműködés: fellépés a nemzetközi szervezett bűnözéssel szemben	.....
13.5. A biztonság fokozása: „A szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség” programja	.....
13.6. A bel- és igazságügyi együttműködés programja a Lisszaboni Szerződés alapján	.....
13.6.1. Általános rendelkezések	.....
13.6.2. A határok ellenőrzésével, a menekültügyel és a bevándorlással kapcsolatos politikák	.....
13.6.3. Igazságügyi együttműködés polgári ügyekben	.....
13.6.4. Igazságügyi együttműködés büntetőügyekben	.....
13.6.5. Rendőrségi együttműködés	.....
13.7. Ellenőrző kérdések	.....

14. Kutatási és technológiafejlesztési politika	
14.1. A közösségi kutatás- és technológiafejlesztési politika szükségessége	
14.2. A közösségi kutatási és technológiafejlesztési politika fejlődése	
14.2.1. A kezdetek	
14.2.2. A közösségi kutatások keretei: az ESPRIT és az EURÉKA	
14.3. A többéves keretprogramok	
14.4. Kutatásfejlesztés és a Lisszaboni Stratégia	
14.4.1. A Hatodik Keretprogram (FP6)	
14.4.2. A Hetedik Keretprogram (FP7)	
14.5. Ellenőrző kérdések	
15. Az Unió fejlesztési-egüüttműködési és humanitárius segítségnyújtási politikája	
15.1. A fejlesztési-egüüttműködési politika céljai, elvei, eszközei	
15.2. Harmadik országokkal folytatott gazdasági, pénzügyi és műszaki egüüttműködés	
15.3. Humanitárius segítségnyújtás	
15.4. Ellenőrző kérdések	
16. A gazdaság- és foglalkoztatáspolitikai összehangolása	
16.1. Gazdaságpolitika	
16.1.1. Gazdaságpolitikai célkitűzések	
16.1.2. A gazdaságpolitika eszköztára	
16.2. Foglalkoztatáspolitikai	
16.2.1. A foglalkoztatáspolitikai közösségi szintű kezelésének okai	
16.2.2. A foglalkoztatáspolitikai egüüttműködés fejlődése	
16.2.2.1. Az esseni következtetések	
16.2.2.2. Szabályozás a Szerződés szintjén	
16.2.2.3. A Luxemburgi Folyamat	
16.2.2.4. A Lisszaboni Stratégia	

16.2.3. A 2008–2010 közötti foglalkoztatáspolitikai irányvonalak	
16.2.4. Munkaerő-piaci helyzet az Európai Unióban	
16.3. Ellenőrző kérdések	
17. A közös kül- és biztonságpolitika	
17.1. Kísérletek a politikai integráció megteremtésére	
17.2. A közös kül- és biztonságpolitika megszületése	
17.3. Új elemek, szerkezeti változások a közös kül- és biztonságpolitikában	
17.4. Az európai biztonság- és védelmi politika új alapokra helyezése	
17.5. A Lisszaboni Szerződés reformintézkedései	
17.5.1. Az Unió külső tevékenységére vonatkozó általános rendelkezések	
17.5.2. Az Unió közös kül- és biztonságpolitikájára vonatkozó közös rendelkezések	
17.5.3. A közös biztonság- és védelempolitikára vonatkozó rendelkezések	
17.6. Ellenőrző kérdések	

TÁMOGATÓ, ÖSSZEHANGOLÓ ÉS KIEGÉSZÍTŐ INTÉZKEDÉSEK

18. Oktatás, szakképzés, ifjúság és sport	
18.1. Az oktatáspolitikai főbb vonásai	
18.2. Az oktatás kérdése a Szerződésekben	
18.3. A Lisszaboni Stratégia és az oktatás	
18.4. Páneurópai együttműködés az oktatásban: a Bolognai és Koppenhágai Folyamat	
18.5. Programok az oktatásban, a szakképzésben és az ifjúságpolitikában	
18.5.1. A programok általános jellemzői	
18.5.2. Programok a kezdetektől az ezredfordulóig	
18.6. Programok a Lisszaboni Stratégia szolgálatában	
18.7. Az EU új generációs programjai, 2007–2013	

18.7.1. Az „Egész életen át tartó tanulás” cselekvési programja	
18.7.2. „Fiatalok lendületben”	
18.8. „Oktatás és képzés 2020”	
18.9. Ellenőrző kérdések	
Felhasznált és ajánlott irodalom	

Előszó

Tisztelt Hallgatóink, tisztelt Olvasóink!

Európa egyesülési folyamata több mint **ötven éves**, **Magyarország** a kelet-közép-európai országok egy csoportjával együtt **öt éve tagja az Európai Uniónak**. Ötven évvel ezelőtt senki se gondolta volna, hogy a hattagú Közösség az ezredforduló után már **huszonhét tagot számlál**, köztük számos kelet-közép-európai országot. Arra se gondolhattak az alapítók, hogy a kezdetben gazdasági-kereskedelmi kapcsolatok fejlesztését célzó együttműködés eljut a gazdasági integráció legmagasabb fokáig, a **gazdasági és monetáris unió programjáig**, sőt a tagállamok lépéseket tesznek a **politikai integráció megvalósítása** érdekében is.

Az integráció **Európa** alapvető értékeire, érdekeire épít. Biztosítja polgárai számára az alapvető politikai és gazdasági szabadságjogokat, a szabad mozgás és vállalkozás lehetőségét, garantálja biztonságukat, és a szolidaritás elve alapján segíti őket szociális problémáik megoldásában.

Az Unió a **világgazdaság meghatározó szereplője**, törekszik politikai súlyának megerősítésére. Az Unió nemzetközi kapcsolatait is azok az értékek határozzák meg, amelyek létrehozását, fejlődését, bővítését vezérelték.

Az integráció kompromisszumok árán fejlődik, az együttműködés sokszor válságokkal terhes. Az integráció története azt bizonyítja, hogy az EU-nak mindig sikerült a válságokból kilábalnia. **A 2009. december 1-jén hatályba lépett Lisszaboni Szerződés a továbbfejlesztés, a további kibővülés lehetőségét is biztosítja.**

A szerzők ebben a könyvben az Unió **szakpolitikáival** foglalkoznak. A könyv szerves folytatása annak a – korábban azonos címen megjelent – kötetnek, amelyik az integráció kialakítását, elmélyülését, kibővítését és jogintézményeit elemezte (*Integrálódó Európa I. Szerződések, folyamatok, intézmények*).

Alapvető jogforrásnak tekintjük ebben az esetben is az Unió **Lisszaboni Szerződését**. A könyv szerkezetét meghatározza, hogy a politikák elemzésénél **az Unió és a tagállamok hatásköreinek rendszerét vesszük alapul**. A Lisszaboni Szerződés érdeme, hogy átláthatóvá teszi az Unió és a tagállamok jogalkotó jogosítványait. A politikák egy részénél a **jogalkotás kizárólag az Unió hatáskörébe tartozik**, ezek a közös

politikák: vámunió, közös kereskedelempolitika, a belső piac működéséhez szükséges versenyszabályok, továbbá a monetáris politika azon tagállamok tekintetében, amelyek pénzneme az euró. Más esetben a **politikaformálás megoszlik az Unió és tagállamai között**: például belső piac, közlekedés, kohéziós politika stb. Ezek az ún. megosztott hatáskörű területek. Végül vannak olyan politikák, ahol a döntéshozatal a tagállamok keretében maradt, és az **Unió hatásköre támogatásra, összehangolásra és kiegészítő intézkedések meghozatalára terjed ki** (például: oktatáspolitiká).

A könyvben az Unió politikáinak többsége részletesen bemutatásra kerül. Azokról a politikákról, amelyeket külön cím alatt részletesen nem elemzünk, más politikákhoz kapcsolva teszünk említést (idegenforgalom, népegészségügy, polgári védelem, iparpolitika stb.). Természetesen kitérünk a **speciálisan szabályozott politikaterületek** elemzésére is, ezek közül a legfontosabbak: a gazdaság- és foglalkoztatáspolitiká, a kül- és biztonságpolitika, valamint különleges szabályozás vonatkozik a fejlesztési együttműködésre és a humanitárius segítségnyújtásra is.

Az egyes szakpolitikák esetében bemutatjuk azok **tartalmi jegyeit**, sajátosságait, a **politikák működésének elveit, célkitűzéseit, eszközeit, formáit, jogintézményeit**. Kitérünk az Unió intézményei politikaformáló szerepének elemzésére, utalunk az egyes politikák esetében a döntéshozatal módjára, a logikailag és a gyakorlatban egymáshoz közelálló politikák kapcsolatára, a politikák egymással való összefüggéseire (például: közös kereskedelempolitika és fejlesztési együttműködés, monetáris és gazdasáspolitiká). Az Unióban a politikaformálás **folymat**, ezért felvázoljuk a politikák kialakulásának körülményeit, azok fejlődését, kiteljesedését az alapító szerződéseket módosító szerződések tükrében, elemezzük a **reformintézkedéseket**, valamint az eredményeket és az esetleges hiányosságokat is.

Figyelünk arra, hogy a tisztelt Hallgató, illetve Olvasó ne csak a politikák programját, jogi szabályozását, működési mechanizmusát ismerje meg, hanem **ezeket az ismereteket a gyakorlatban is hasznosítani tudja**.

A könyv tanulhatóságát segíti, hogy a legfontosabb fogalmak, tartalmi kérdések az egyes szakpolitikákon belül **kiemelten**, részben bekeregetve találhatóak. A gyakorlati alkalmazhatóságot, az egyes kérdések mé-

lyebb megértését segítik a többnyire zárójelben megjelenített példák, a dőlt betűkkel jelzett háttér-információk, magyarázatok. A tananyag megfelelő szintű feldolgozásának ellenőrzésére szolgálnak a fejezetek végén található **kérdések**.

A könyv nemcsak oktatási céllal készült, hanem **gyakorlati kézikönyvként is használható**. Mindenkinek ajánlott, aki segítséget keres az EU politikaformálásának, illetve a szakpolitikák működési mechanizmusának értelmezéséhez.

Köszönetnyilvánítás

Tisztelettel és hálával köszönöm meg – szerzőtársaim nevében is – Palánkai Tibor professzor úr alapos, gondos lektori munkáját, segítségét.

Az Alkotószerkesztő

10. Fogyasztóvédelem

A fogyasztóvédelem fontos gazdasági, társadalmi szükségletet elégít ki. A piaci szereplők: a **fogyasztó – termelő/kereskedő közötti egyensúlyt kívánja biztosítani**. A mintegy félmilliárd uniós polgár egészségét, biztonságát, vagyoni érdekét védi, javítja életminőségét, életszínvonalát. A fogyasztóvédelem a **belső piac működésének hatékony eszköze**. Hozzájárul a belső piacon folyó verseny tisztaságához, erősíti a vállalatok piaci helyzetét.

A fogyasztóvédelem jellegét tekintve **multifunkcionális politika**. Szorosan kapcsolódik az egészségügyi politikához, valamint a gazdaságpolitika számos területéhez (például: versenypolitika, agrárpolitika, kereskedelempolitika). Önmagában is **komplex politika**, számos olyan kiegészítő jogszabályt is tartalmaz, amely érinti, befolyásolja a fogyasztók helyzetét (például: termékbiztonság, termékfelelősség, megtévesztő reklám, tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat stb.).

A fogyasztóvédelmi politika legfontosabb **eszközei**: a jogharmonizáció és a fogyasztói programok (cselekvési tervek).

A Lisszaboni Szerződés a fogyasztóvédelmet a megosztott hatáskörű politikák közé sorolja, szabályai megtalálhatók részben az EUMSz. álta-

lános rendelkezései között: II. CÍM (12. cikk), valamint az EUMSz. harmadik részében, XV. CÍM (169. cikk).

10.1. A fogyasztóvédelem tartalmi jegyei, a közös politika kialakulása

A fogyasztóvédelem a **fogyasztói preferenciáknak jogi eszközökkel történő érvényre juttatása**, vagyis annak biztosítása, hogy a fogyasztó érdekei a lehető legjobban érvényesüljenek. Ennek megfelelően nem csak a fogyasztó védelmét szolgálja, hanem segítséget nyújt ahhoz is, hogy a fogyasztó tudatos magatartást tanúsítva vegyen részt a piaci folyamatokban. Céljai között szerepel tehát a **fogyasztói magatartás** alakítása – a tájékoztatás, az oktatás és a közvetlen és közvetett kommunikáció segítségével. A fogyasztóvédelmi politika a fogyasztóvédelem társadalmosítása mellett **kialakítja az igényérvényesítés intézményrendszerét**, igénybe veszi a civil szféra, a **társadalmi szervezetek segítségét**.

A fogyasztóvédelmi jog komplex, interdiszciplináris jogterület. A szabályozás kiterjed egyrészt a fogyasztással összefüggő fogyasztó – kereskedő/termelő közötti jogviszonyokra, másrészt a fogyasztókat közvetlenül érintő jogviszonyokra (például: az árszabályozás, a reklámfelügyelet, a piacfelügyelet stb.).

A fogyasztóvédelem egyaránt tartalmaz **magánjogi és közjogi elemeket**, ennek megfelelően polgári jogi, büntetőjogi, közigazgatási, anyagi és eljárásjogi szabályokat.

A fogyasztóvédelem az Európai Közösségben a hetvenes évek elején került napirendre. Az alapító szerződések nem rendelkeztek a fogyasztók védelméről. A tagállamok e területen önállóan alkottak jogszabályokat, eltérő előírásokat, szabványokat, biztonsági követelményeket állapítottak meg. Mindez lényegében akadályozta a közös piaci program kibontakozását. A tagállamok vezetői **az 1972-es párizsi csúcsertekezleten** foglalkoztak érdemben először a fogyasztói politika kérdéseivel. **Elismerték** az állampolgárok életminőségét javító intézkedések, a **közösségi szintű szabályozás szükségességét** – a környezetvédelemhez

hasonlóan – a fogyasztóvédelem esetében is. 1973-ban létrehoztak egy fogyasztói tanácsadó bizottságot (Fogyasztói Tanács), amelynek tagjai a nemzeti fogyasztói szervezetekből, valamint az európai fogyasztói érdekképviseleti szervezetekből kerültek ki.

A közös fogyasztóvédelmi politika, a többi politikához hasonlóan, **fokozatosan alakult ki**. A politika prioritásait, a szabályozás területeit cselekvési programokban rögzítették. Ezek a programok egyre inkább **hangsúlyozták** a politika **horizontális jellegét**, vagyis, hogy a fogyasztók érdekeinek védelmét valamennyi politika kialakításánál és működtetésénél figyelembe kell venni.

Az Unió fogyasztóvédelmi rendszere a tagállamok fogyasztóvédelmi jogának harmonizációjaként jött létre.

Az **első cselekvési programot** (1975–1980) a Tanács döntése értelmében a Bizottság 1975-ben fogadta el. Ez a program határozta meg a politika alapelemeit: **rögzítette a fogyasztók alapjogait, intézkedési tervet állított fel a fogyasztói jogok harmonizálására**.

A fogyasztói jogok Közös Piaci Chartája **öt alapjogot** határozott meg:

- jog az egészség és a biztonság védelmére,
- jog a gazdasági érdekek védelméhez,
- jog a kárigény érvényesítésére, jogorvoslatra,
- az információhoz és a képzéshez való jog,
- a képviselethez való jog.

A fogyasztó életének, egészségének és biztonságának védelméről szóló szabályok szerint meg kell határozni az áruk biztonságának követelményeit. Csak olyan áru, illetve szolgáltatás kerülhet forgalomba, amely rendeltetésszerű használat esetén nem jelent veszélyt a fogyasztó számára. Az áru biztonságáról a gyártó köteles gondoskodni, és azt a forgalomba hozatal időpontja után is ellenőrizni kell. Ha a termék veszélyes, rendelkezni kell a piacról történő visszavonásáról.

A fogyasztók gazdasági (vagyon) védelme egyrészt a gazdasági érdekek védelmét szolgáló általános jogvédelmi intézkedéseket tartalmaz

za, vagyis a fogyasztókkal szemben elkövetett leggyakoribb jogsértéseket szankcionálja (például: hamis mérés, számolás, az áru jogtalan visszatartása, árszabályok megsértése, nem megfelelő minőségű áru forgalmazása), másrészt védi a fogyasztót bizonyos eladási gyakorlattal szemben (például: erőszakos eladási módszerek, egyoldalú, szigorú hitelteltételek, házaló kereskedelem, megtévesztő reklám).

A kárigény érvényesítéséhez (jogorvoslathoz) való jog alapján a fogyasztók jogosultak a termék által okozott kár megtérítését kérni. A polgári jogi anyagi szabályok mellett (kártérítés, érvénytelenség jogkövetkezményei) a fogyasztói jogok érvényesítését szolgálják a polgári fogyasztói eljárásjogi szabályok is.

Az információhoz és az oktatáshoz való jog azt célozza, hogy a fogyasztó megfelelő információ birtokában vásárolhasson, illetve vegyen igénybe szolgáltatásokat. Ezt szolgálják a használati és kezelési útmutatók, a címkézés, a minőségtanúsítás, a csomagolással, árfeltüntetéssel kapcsolatos rendelkezések és az ezek megsértése esetén alkalmazható felelősségi szabályok, jogkövetkezmények. Az információnak a vevőszolgálat és a garanciák összehasonlítására is ki kell terjednie. Az oktatás célja a tudatos fogyasztói magatartásra való nevelés, továbbá az, hogy a fogyasztók tájékozódhassanak a jogérvényesítéshez szükséges jogszabályokról. Különösen fontos ez a fiatalok, az öregek, a szegényebb fogyasztók esetében, akiknél gyakoribb a hitelre történő vásárlás, egyoldalú, tisztességtelen szerződési feltételek alkalmazása. **Az oktatás elsősorban állami feladat**, de az érdekvédelmi, fogyasztói szervezetek is hoznak létre információs és oktatási központokat. A tájékoztatásban szerepet játszik természetesen a média is. A tájékoztatás eszközei sokszínűek (például: tájékoztató füzetek, reklámok, kampányok stb.).

A képviselőhez való jog lényegében a fogyasztók érdekképviselőhez való jogát jeleníti meg (például: önkormányzati, érdek-képviselői szervek működtetése, ügyfélszolgálatok létrehozása a legáltalánosabb szolgáltatói szférában).

10.2. Új impulzusok a fogyasztóvédelmi politikában

Az **első fogyasztóvédelmi program** publikálása után elindult a jogalkotás és a jogharmonizáció. Több irányelv született, amelyek elsősorban a termékek (élelmiszerek, gépjárművek, vegyi anyagok, háztartási és kozmetikai cikkek) biztonsági előírásait, szabványait érintették.

A **második program** (1981–1985) a fogyasztóvédelmi politika megerősítését célozta, az **egységes fogyasztói szemlélet kialakításának** és a politika továbbfejlesztésének **szükségességét** hangsúlyozta közösségi és tagállami szinten is. Az általános akcióprogram kiegészült a **szolgáltatások területén** megvalósítandó fogyasztóvédelemmel. A harmonizáció lényeges területei: a távközlés, az építkezés, a gyógyszerészet. Ebben az időszakban két fontos irányelv született: a megtevesztő reklámra vonatkozó és a termékfelelősségről szóló irányelv.

A **harmadik program** (1985–1989) már a **belső piac kialakításával összefüggésben** jelölte ki a prioritásokat. Az 1985 júliusában kiadott Bizottsági jelentés, az „Új impulzusok a fogyasztóvédelmi politikában” az eredmények összegzése mellett felhívta a figyelmet a politika fejlődését akadályozó tényezőkre, többek között: a döntéshozatal rugalmatlanságára, a jogharmonizáció hiányosságaira, a jogharmonizációs technikák eredménytelenségére.

Az **Egységes Európai Okmány elfogadásával** hangsúlyosabbá vált a fogyasztói érdekvédelem, **szemléletváltás következett be** a jogalkotás területén. A határok nélküli térség létrehozása a termékek nagyobb választékát hozta magával, megszűntették a másik tagállamból származó áruk ellenőrzését, biztosítani kellett, hogy az áruk megfeleljenek a fogyasztóvédelmi követelményeknek. A belső piac működése szempontjából az is lényeges, hogy a másik tagállam eladójától vásárló fogyasztó is védelmet élvezzen a szerződésben előforduló tisztességtelen feltételek esetében. Egyértelművé vált tehát, hogy közös szabályokat kell kialakítani. Ennek megfelelően az EEO a **belső piaci jogharmonizáció szabályai közé emelte a fogyasztók érdekeinek védelmét**, és a korábbi termékekre, szektorokra vonatkozó fogyasztóvédelmi jogalkotást felváltó **horizontális szabályozás alkalmazását szorgalmazta**. Az EEO óta a fogyasztói érdekek mérlegelése más politikák esetében is kötelező.

Az Unió a tagállami normák olyan szintű harmonizációjára törekszik, amely a polgárok számára a **határon átnyúló ügyletek esetében is magas szintű biztonságot és jogvédelmet biztosít.**

A fogyasztóvédelem területén való szemléletváltást tükrözte az a tény is, hogy a **hatékonyság fokozása** érdekében a döntéshozók a kilencvenes évek elejétől a tagállamok jogharmonizációs kötelezettségét **hároméves programokban** fogalmazták meg.

Az első hároméves program idején (1990–1992) született meg a termékek általános biztonságára vonatkozó, az élelmiszerek címkével való ellátásáról, a szervezett utazási formákról, valamint a fogyasztói hitelekéről és a fogyasztókkal kötött szerződésekből alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló irányelv (ez utóbbi magatartás például blankettaszerződések esetében gyakori).

10.3. A fogyasztóvédelmi politika intézményesítése, megerősítése

A **Maastrichti Szerződés** jelentős változást hozott a fogyasztóvédelem területén.

A Maastrichti Szerződés önálló politikaként nevesítette a fogyasztóvédelmi politikát, és ezzel **jogi alapot biztosított a közösségi intézkedésekhez.** Meghatározta a politika kereteit, az Unió hatáskörét, rendelkezett a döntéshozatal rendjéről.

A Szerződés szerint az **Unió feladata** egyrészt a belső piac megvalósításához szükséges intézkedések meghozatala a korábbi egyhangú döntéshozatal helyett minősített többséggel. Ez a terület a közösségi döntéshozók kizárólagos hatáskörébe került.

Másrészt az **Unió támogatja, kiegészíti a tagállamok politikáját** a fogyasztók egészségének, biztonságának és gazdasági érdekeinek védelme és a fogyasztók megfelelő tájékoztatása területén. Ennek érdekében különleges intézkedéseket fogantatosít, a Gazdasági és Szociális Bizottsággal való konzultáció után. Ez utóbbi intézkedések **nem akadályozhatják meg a tagállamokat abban, hogy szigorúbb védelmi intézkedé-**

seket hozzanak vagy tartsanak fenn. A szigorúbb tagállami intézkedéseknek a Szerződéssel összhangban kell lenniük, és értesíteni kell a Bizottságot ezekről az intézkedésekről (minimum harmonizáció elve).

A második három évre szóló program (1993–1995) a maastrichti intézkedések szellemében született. Céljai között található a **pénzügyi szolgáltatások, illetve a fogyasztói igényérvényesítés** javítására vonatkozó elképzelések. E célokkal összefüggésben szükséges említést tenni a Bizottság által 1993-ban készített ún. **Zöld Könyvről**, amely a belső piacon a fogyasztói igényérvényesítés és a jogviták rendezésének problémáit elemezte. Ezek között szerepeltek többek között a tagállami rendelkezések és gyakorlat közötti különbségek (például: a fogyasztásicikk-garanciák, a vevőszolgálat), a fogyasztói igényérvényesítés lehetőségeinek különbözősége (például: késedelmes szállítás, hibás teljesítés, garancia, vevőszolgálat). A Zöld Könyv megoldásokat is javasolt a hatékonyabb igényérvényesítés érdekében, felvázolta a fogyasztóvédelmi szervezetek lehetőségeit, felhívta a figyelmet a „kollektív” fogyasztói érdekvédelemre.

A fogyasztóvédelem erősítését segítette, hogy a Bizottság keretében 1995-ben **önálló Főigazgatóságot** állítottak fel a programok és az irányelvek kidolgozására.

A harmadik hároméves cselekvési tervben (1996–1998) a Zöld Könyvben említett problémák megoldását szolgáló programok szerepeltek, továbbá a közszolgáltatásokkal, élelmiszerekkel kapcsolatos intézkedések, a fenntartható fogyasztói szokások ösztönzése. A program tartalmazta a **közép- és kelet-európai**, valamint a fejlődő **országok támogatását** is saját fogyasztóvédelmi politikájuk fejlesztése érdekében.

A csatlakozásra készülő országok számára a koppenhágai csatlakozási kritériumok mellett a társulási szerződések és az 1995-ben elfogadott Cannes-i Fehér Könyv, valamint az Agenda 2000 **jogharmonizációs kötelezettséget írt elő a fogyasztóvédelem területén.**

Az említett időszakban került elfogadásra a fogyasztási cikkek adásvételének és a kapcsolódó jótállásnak egyes vonatkozásairól szóló irányelv, a fogyasztói érdekek védelme érdekében a jogsértés megszüntetésére irányuló eljárásokról szóló, valamint a távollevők között kötött szerződések esetén a fogyasztók védelméről szóló irányelv.

Az **Amszterdami Szerződés** kiegészítette, továbbfejlesztette a közösségi fogyasztóvédelmi politikát.

Az Unió a továbbiakban nemcsak közreműködik, hanem **aktívan hozzájárul** a fogyasztói alapjogok biztosításához, **előmozdítja** a fogyasztók tájékoztatási, oktatási és önszerveződési jogainak védelmét. Alapvető célja a továbbiakban is **a fogyasztói érdekek magas szinten történő biztosítása**.

A Bizottság hangsúlyozta azt is, hogy a fogyasztóvédelem egyben hozzáadott értéket is termel, hozzájárul a vállalatok piaci pozíciójának erősítéséhez. A belső piacon folyó versenyben hosszabb távon **csak azok a piaci szereplők maradhatnak, akik** eleget tesznek a fogyasztóvédelmi követelményeknek, **elnyerik a fogyasztók bizalmát**.

Az Amszterdami Szerződés új alapokra helyezte a fogyasztóvédelmi politika és más politikák kapcsolatát, **megteremtette más politikákban is a fogyasztóvédelem érvényesítésének prioritásait**: „A Közösség egyéb politikáinak és tevékenységének meghatározása és véghezvitele során tekintetbe veszi a fogyasztóvédelem követelményeit”.

Az Amszterdami Szerződés hatálybalépése után a közösségi fogyasztóvédelmi normákat a Tanács és a Parlament **együtdöntési eljárásban**, minősített többséggel fogadta el. Átalakult a fogyasztóvédelem intézményi struktúrája is, 1999-től a Bizottság fogyasztóvédelemmel foglalkozó Főigazgatósága új nevet és szélesebb hatáskört kapott: Egészségügyi és Fogyasztóvédelmi Főigazgatóság (lásd: 10.5. pontban).

Az Amszterdami Szerződés, valamint a Nizzai Szerződés rendelkezései tükröződnek a további fogyasztóvédelmi programokban (1999–2001, 2002–2006).

Az **1999-ben indított program** prioritásai között szerepelt a **fogyasztói érdekérvényesítés erősítése** (például: a fogyasztóvédelmi szervezetek, a nonprofit szervezetek támogatása, a szervezetek közötti párbeszéd erősítése, a tájékoztató, információs irodák felállítása, a tájékoztató kampányok ösztönzése, a fogyasztók képzése, mindenekelőtt abból a célból, hogy képessé váljanak az információs társadalom és technológiák előnyeinek élvezetére). Kiemelt célok közé tartozott az **egészségvé-**

delem és a **biztonság** magas szintjének biztosítása (a kutatások és a kockázatelemzés eredményeinek hasznosítása, a nemzetközi élelmiszer-szabványok elfogadása, az Európai Élelmiszerbiztonsági Hatóság felállítása), továbbá a fogyasztók **gazdasági érdekeinek fokozottabb védelme** (jogi garanciák megteremtése, a jogérvényesítés hatékonyságának növelése, a fogyasztóbarát belső piac megteremtése a pénzügyi szolgáltatások területén).

A 2002-ben elfogadott „**Fogyasztóvédelmi politikai stratégia**” (2002–2006) az egységes (közös) fogyasztóvédelem kialakítására, a fogyasztóvédelmi szabályok hatékonyabb betartására, a vitarendezés könnyítésére (az alternatív vitarendezési lehetőségek erősítésére és népszerűsítésére) hívta fel a tagállamok figyelmét, szorgalmazta a fogyasztóvédelmi szervezeteknek az EU döntéshozatali folyamatába való bevonását.

A stratégia **céljai**, megvalósításának **eszközei** sokszínűek, a jogszabályok harmonizációja mellett:

- a joggyakorlat, a kereskedelmi gyakorlat egységesítése;
- a közösségi szabályok felülvizsgálata, a joghézagok megszüntetése;
- a határon átnyúló pénzügyi szolgáltatások könnyítése;
- az elektronikus kereskedelem jogi szabályainak továbbfejlesztése;
- a közérdekű szolgáltatások területén (posta, energia, távközlés) egységes minőségbiztosítási rendszer bevezetése;
- egységes jogalkalmazás, végrehajtás;
- együttműködés kialakítása a tagállamok között;
- a Nemzetközi Piacfelügyeleti Hálózat tevékenységének bővítése;
- az áruk és szolgáltatások biztonságára vonatkozó tájékoztatás;
- az adatszolgáltatás fejlesztése, bővítése.

A 2007–2013 közötti időszakra kidolgozott **közösségi fogyasztóvédelmi stratégia** az európai fogyasztók pozíciójának erősítését, jólétének növelését és a fogyasztók hatékony védelmét helyezte középpontba.

A **fogyasztók pozíciója erősítésének** kulcsszavai: pontos információ, választási lehetőségek, transzparencia, bizalom, amelynek alapja a stabil jogrendszer és hatékony védelem.

A **fogyasztók jólétének növelése** érdekében a stratégia az árak, a vá-

laszték, a minőség, a sokféleség, a megbízhatóság és a biztonság szerepét emelte ki.

A **fogyasztók hatékony védelmére** mindenekelőtt súlyos kockázatok, fenyegetések esetében, olyan helyzetben van szükség, amikor a fogyasztó egyenként igényét nem tudná érvényesíteni.

A stratégia **gyakorlati teendői** között találjuk a nemzeti fogyasztóvédelmi politikák és piacok figyelemmel kísérését, a fogyasztói magatartás, reakció tanulmányozását, a jobb jogalkotást (vagyis a jogalkotás minőségének fejlesztését, a közösségi jog tartalmi, formai egyszerűsítését, áttekinthetőségét), a hatékonyabb jogalkalmazás és az olcsóbb, gyorsabb és könnyebb jogorvoslati lehetőségek biztosítását, a fogyasztók védelmét nemzetközi megállapodások segítségével (például: nemzetközi visszaélések megfékezése az e-kereskedelemben).

10.4. A fogyasztóvédelem jogszabályi keretei

A közös fogyasztóvédelmi politika jogszabályi keretét az **alapszerződések** (elsődleges jogforrások) és az **arra épülő másodlagos joganyag képezi**.

A Lisszaboni Szerződés a politikát változatlanul megosztott hatáskörű politikaként kezeli, **érdemben nem módosítja** a közös fogyasztóvédelmi politika rendelkezéseit. Az Unió hozzájárul a fogyasztói alapjogok magas szinten történő érvényesítéséhez: a belső piac megvalósításához szükséges intézkedések elfogadásával, illetve a tagállami fogyasztóvédelmi politikákat támogató, kiegészítő és figyelemmel kísérelő intézkedésekkel.

A szabályozás a **szubszidiaritás elvére** épül, a Parlament és a Tanács **rendes jogalkotási eljárás keretében** – a Gazdasági és Szociális Bizottsággal folytatott konzultációt követően – fogadja el a rendelkezéseket.

A politika megvalósításának **legfontosabb eszköze a jogharmonizáció**, néhány területen a jogegységesítés. Ennek megfelelően a jogharmonizációs **technikák mindegyike** alkalmazásra kerül: rendeletek, totális, opcionális irányelvek, minimum harmonizáció elve, kölcsönös elismerés.

rés elve. Az irányelvek között találhatóak **vertikális** (termék-specifikus) és **horizontális** irányelvek. A vertikális irányelvek az egyes termékek forgalmazásának közösségi követelményeit határozzák meg, például: cukor, ásványvíz, mélyhűtött termékek. A horizontális irányelvek közé tartoznak például: a címkézésre és kikészítésre, a kötelező termékmegfelelésre vonatkozó, továbbá az adalékanyagokra, az élelmiszerek tartósítására, a piacfelügyeletre vonatkozó irányelvek.

A tagállamok **jogharmonizációs tevékenysége különböző szintű jogforrásokban** jelenik meg. Függetlenül a különbségektől, valamennyi országban biztosítani kell a fogyasztói alapjogok érvényesülését, ki kell építeni a fogyasztóvédelem intézményi struktúráját, tanácsadói fórumokat kell létrehozni, biztosítva a fogyasztók részvételét a döntéshozatalban, támogatni kell a civil fogyasztói szervezeteket, hatékony jogorvoslati rendszert kell kiépíteni, és meg kell teremteni a fogyasztói tájékoztatás feltételeit.

10.5. A fogyasztóvédelmi politikát szolgáló intézmények

A Közösség az évek során kiépítette és folyamatosan korszerűsítette a fogyasztóvédelmi politika intézményeit. A több pilléren nyugvó intézményrendszer felöleli az uniós szintű és a tagállamokban működő intézményeket, beleértve a közigazgatási és a civilszervezeteket is. A politika sokszínűségének megfelelően a szervezetek különféle funkció ellátására szakosodtak (például: végrehajtás, koordinálás, tanácsadás, a fogyasztói érdekvédelem, ellenőrzés stb.). Legfontosabb szervezetek: az Egészségügyi és Fogyasztóvédelmi Főigazgatóság, az Európai Fogyasztói Tanácsadó Csoport, az Általános Termékbiztonsági Tanács, az Európai Élelmiszer-biztonsági Hatóság.

Az Egészségügyi és Fogyasztóvédelmi Főigazgatóság (a Bizottság korábbi fogyasztóvédelemmel foglalkozó Főigazgatóságának utóda) 1999 óta működik. Hat igazgatóságból áll. Három területet felügyel: az élelmiszer-biztonságot, a közegészségügyet és a fogyasztóvédelmet. Hatásköre kiterjed: a fogyasztóvédelmi politika koordinálására, a szakértői bizottságok működtetésére,

a jogalkotás előkészítésére, a piacfelügyeletre, a termék- és szolgáltatásbiztonságra, a fogyasztóvédelmi politika más politikákkal való integrálására. Hatáskörébe tartozik továbbá a fogyasztóvédelmi szervezetekkel való kapcsolattartás, a szervezetek szerepének erősítése az EU döntéshozatali folyamatában, a fogyasztók gazdasági, jogi és egyéb érdekeinek védelme, a végrehajtással és a fogyasztói jogorvoslatokkal kapcsolatos problémák kezelése, valamint a fogyasztók egészségét veszélyeztető kockázatok értékelése és intézkedések kezdeményezése.

***Az Európai Fogyasztói Tanácsadó Csoport** (az 1973 óta működő Fogyasztói Tanács utóda) a 2003/709/EK bizottsági határozat alapján folytatja tevékenységét. A tanácsadó csoport munkájában a tagállamok fogyasztóvédelmi szervezeteinek képviselői (tagállamonként egy-egy fő), valamint az európai fogyasztóvédelmi szervezetek (BEUC, ANEC) egy-egy képviselője vesz részt. Megalapításakor megfigyelői státust kaptak az akkori tagjelölt országok, részt vesznek munkájában az EGT-tagállamok is. A Bizottság a tanácsadó csoport véleményét valamennyi fogyasztókat érintő kérdésben meghallgatja. Emellett tájékoztatási kötelezettsége van a tagállamok fogyasztóvédelmi politikájának fejlődéséről. Feladata közé tartozik a tagállamok fogyasztóvédelmi szervezeteinek informálása is.*

*A **BEUC** az Európai Fogyasztók Szervezete (1962) fontos lobbiszervezet. Az EU- és az EGT-tagállamok, mintegy 40 szervezete vesz részt munkájában. Jó kapcsolatot épített ki az Unió intézményeivel, a parlamenti képviselőkkel. Az ANEC (1995) ugyancsak európai szintű fogyasztóvédő szervezet, tagjai szintén az EU- és az EGT-tagországainak képviselőiből kerülnek ki. Szerepe a szabványalkotásban jelentős.*

*Az **Általános Termékbiztonsági Bizottság** (2001/95/EK parlamenti és tanácsi rendelet) tagjai a tagállamok azon minisztériumainak és egyéb hatóságainak küldöttei, melyek hatásköre az általános termékbiztonság tagállami szabályozására és felügyeletére terjed ki. A Bizottság véleményezési jogkörrel rendelkezik a súlyos és azonnali veszélyt jelentő termékekkel kapcsolatos bizottsági határozatok kiadásánál, továbbá a RAPEX-rendszer működésére vonatkozó eljárási szabályok módosítására tett javaslatok esetében. Konzultációs jogköre van az általános termékbiztonságról szóló irányelv hatálya alatt kibocsátásra kerülő európai szabványok megalkotása során.*

A **RAPEX** (Közösségi Gyors Tájékoztatási Rendszer) feladata, hogy súlyos veszély esetén a tagállamok között a gyors információcserét biztosítsa. Súlyos veszély akkor áll elő, amikor a hatóságok gyors beavatkozása szükséges abban az esetben is, ha a veszély hatásai nem közvetlenek.

Az **Európai Élelmiszer-biztonsági Hatóság** 2002-ben kezdte meg működését (a Parlament és a Tanács 1978/2002/EK rendelete alapján). A rendelet az élelmiszer-biztonsági jog általános elveit és alapvető követelményeit, valamint a Hatóság létrehozása mellett az élelmiszer-biztonságra vonatkozó eljárási szabályokat tartalmazza. Hátterében az európai élelmiszer-biztonsági helyzet romlása, a közvéleményt nyugtalanító, a fogyasztók bizalmát megtépázó ügyek (például kergemarha-kór) álltak. Az intézkedés célja, hogy megerősítse a fogyasztók bizalmát abban, hogy az Unió képes a közegészségügyi kérdések kezelésére. A Hatóság feladata, hogy független testületként tudományos tanácsokat adjon az Unió döntéshozóinak minden élelmiszer-biztonságot érintő kérdésben, tájékoztassa, figyelmeztesse a fogyasztókat az élelmiszer-biztonságot veszélyeztető fejlemények esetében (sürgősségi riasztórendszert működtessen), kapcsolatot tartson fenn a hasonló feladatokat ellátó tagállami és nemzetközi hatóságokkal. Az Európai Élelmiszer-biztonsági Hatóság székhelye: Párma.

10.6. Ellenőrző kérdések

1. Mi a fogyasztóvédelem és a fogyasztóvédelmi jog lényege? Mutassa be a közösségi politika jellemzőit!
2. Milyen eszközökkel dolgozik a közösségi fogyasztóvédelmi politika? Melyek a fogyasztók alapjogai?
3. Milyen intézkedések, illetve irányelvek születtek az EEO, a Maastrichti Szerződés, majd az Amszterdami Szerződés hatálybalépése után?
4. Mit tartalmaz a 2007–2013 közötti időszakra kidolgozott közösségi fogyasztóvédelmi stratégia?
5. Milyen jogi eszközökkel érvényesíti az Unió a fogyasztóvédelmi politikáját?
6. Mutassa be a fogyasztóvédelmi politikát szolgáló legfontosabb intézményeket!